

EFF'S SURVEILLANCE SELF-DEFENSE

တၢ်ဒူးအိၣ်ပူၤဖျဲးဘၣ်န့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤ

<https://ssd.eff.org/en/about-surveillance-self-defense>

LOCALIZATION LAB

တၢ်ဒုးအိၣ်ပူၤဖျဲးဘၣ်နတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအကတၢ်တဘျီ-
၁၆-၁၁-၂၀၂၁

နမ့ၢ်အိၣ်ဒီးလီၤတဲစိစိစု, ခိၣ်ဖျဲးတၢ်တၢ်စိစု, (မ့တမ့ၢ်) ထဲဘျဲးတဖျါန့ၣ် မ့ၢ်နဝံစိဘၣ် [တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ](#) ဒီးနအါအါဂီၢ်ဂီၢ် ထီဘိန့ၣ်လီၤ. ပုၤတံၤသကိးတဖၣ်, နီၢ်ကစၢ်တၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျါ, နီၢ်ကစၢ်လံာ်တီၤမိတဖၣ်ဒီး နီၢ်ကစၢ်တၢ်ဂီၤတဖၣ် (ပုၤကညီအဂၤလၢအကထိအတၢ်ခူသ့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်) န့ၣ် မ့ၢ်ဒၣ် တၢ်အဒိသ့ၣ်တဖၣ်တနီၤ လၢနဟံဘၣ်အီၤလၢနဒိၣ်ကွၢ်ထီၣ်ပီးလီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ခီဖျါလၢပဟံဘၣ်ဒီးဝံစိဘၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒ်အံၤအယံ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်တၢ်ဟံအီၤဘၣ်ဘၣ်ဘၢတသ့တညီဘၣ် -လီၤဆိဒၣ်တၢ်ခီဖျါလၢမ့ၢ်တၢ်လၢ အဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်အီၤလၢန့ၣ်ညီညီကဒၣ်သ့အယံန့ၣ်လီၤ.

နတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်ကွၢ်အီၤလၢကီၢ်မုၢ်ကီၢ်ဆၢ, လၢကျဲမုၢ်ခိၣ် (မ့တမ့ၢ်) ဘၣ်တၢ်လဲၤန့ၣ်ဟ့ၣ်ကွၢ်အီၤလၢနဟံပူၤဒီး ကွဲးဒိဘၣ်အီၤသ့န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဘျီတဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအပူၤ, တၢ်သိးတံၢ်ကွၢ်နတၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢတၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါတဖၣ်, PIN တဖၣ်, (မ့တမ့ၢ်) နီၢ်ခိကွၢ်ဂီၤတဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဒိသဒါဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတသ့ မ့နတၢ်ပီးလီၤအဘၣ်တၢ်ဟံး န့ၣ်ကွၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်အညီကဒၣ်လၢကလဲၤခိကွၢ်ဘၣ်တၢ်သိးတံၢ်တဖၣ်အံၤ ခီဖျါလၢနတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဘၣ်တၢ်ဟံ အီၤလၢ နိးလၢတၢ်န့ၣ်လီၤဖးဘၣ်အီၤသ့အိၣ်လၢတၢ်ပီးတၢ်လီၤပူၤအယံန့ၣ်လီၤ. [ပုၤထီဒါ](#) တဂၤ အဲၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤဝဲထဲဒၣ်လၢ ကမၤန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအလီၢ် ဒ်သိးကကွဲးဒိ (မ့တမ့ၢ်) သမံထံကွၢ်ဘၣ်နတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတဘၣ်လိၣ်န [တၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါ](#) န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်အံၤအယံ နမၤကီၢ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤသ့ လီၤဆိဒၣ်တၢ်လၢပုၤတဖၣ်လၢဟ့ၣ်ကွၢ်နတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လၢကအိးထီၣ်ကွၢ်လၢတၢ်ခူသ့ၣ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်ကျဲတနီၤ လၢနကဟံဘၣ်နတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဘၣ်ဘၢတသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဆီတလဲနုတ်ဂွံတၢ်ကျိၤဆူခူသ့သ့

နမ့ၢ်စူးကါ [တၢ်ဆီတလဲဆူခူသ့သ့](#) နှံ န [ဒုၣ်ဒါ](#) ကလိၣ်ဘၣ်ဝဲနတၢ်ပီးတၢ်လီၤဒီးန [တၢ်ခူသ့သ့လံာ်ဖျါ](#) ခံမံၤလၢ် ဒ်သိးကအိး ထီၣ်ကွံာ်တၢ်ဂွံတၢ်ကျိၤလၢဘၣ်တၢ်ခူသ့သ့အီၤတဖၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဃိ မ့ၢ်တၢ်ပူၤဖျဲးအဂ့ၤကတၢၢ် လၢနကဆီတလဲ နတၢ်ဂွံတၢ်ကျိၤခဲလၢ်ဆူတၢ်ခူသ့သ့ တမ့ၢ်ထံလံာ်တြုၣ်တနီၤနီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤတဲစိစိစုဒီးခိၣ်ဖျါထၢၣ်တဖၣ် အါတက့ၢ် အိၣ်ဒီး တၢ်ဆီတလဲဆူတၢ်ခူသ့သ့ အပီးလီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂွံ လၢလၢပုၤပုၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဃုထၢတခါအသိးန့ၣ်လီၤ.

လီၤတဲစိစိစုဒီးထဲဘျဲးတဖၣ်-

- **Android** အိၣ်ဒီး တၢ်ဆီတလဲဆူခူသ့သ့ပီးလီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂွံ ဖဲနစးထီၣ်ဆီလီၤကျိၤလီၤသီနတၢ်ပီးလီၤ လၢပီးလီၤအသိတဖၣ်အခါ (မ့တမ့ၢ်) တဘျီလၢ်လၢ်ဖဲ မၤဟံၣ်ထွဲဘၣ်အတၢ်ဆီလီၤဟံၣ်လီၤ “တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ” လၢ ပီးလီၤခဲလၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ခါန့ၣ်လီၤ.
- **Apple** ပီးလီၤတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် iPhone ဒီး iPad ဟံၣ်ဖျါဝဲဒၣ် “တၢ်ဒိသဒါကဟုကယာ်တၢ်ဂွံတၢ်ကျိၤ” ဒီးမၤမူ ထီၣ်အီၤဖဲနဆီလီၤတၢ်ခူသ့သ့နီၣ်ဂံၢ်န့ၣ်လီၤ.

ခိၣ်ဖျါထၢၣ်တဖၣ်-

- **Apple** အိၣ်ဒီး တၢ်ဆီတလဲဆူခူသ့သ့ ပီးလီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂွံ အလၢအပုၤ လၢ macOS အပူၤလၢတၢ်ကိးအီၤလၢ FileVault န့ၣ်လီၤ.
- **Linux** [တၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤတၢ်](#) အါတက့ၢ် အိၣ်ဒီးတၢ်ဆီတလဲဆူခူသ့သ့ ဖဲနဆီလီၤဟံၣ်လီၤနတၢ်အကျိၤကျဲသီသီ န့ၣ်လီၤ.
- **Windows Vista** (မ့တမ့ၢ်) ကတြုၣ်ဆူညါတဖၣ် ပုၣ်ဃုာ်ဒီး တၢ်ဆီတလဲဆူခူသ့သ့ ပီးလီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂွံ လၢတၢ်ကိးအီၤလၢ BitLocker န့ၣ်လီၤ.

BitLocker အတၢ်ခူသ့သ့နီၣ်ဂံၢ် မ့ၢ်တၢ်အပံးသံဒီးခွဲးပုၤပုၤအီၤသ့ထဲတဂၤဇီၤ, အခီပညီမ့ၢ်ဝဲ မ့ၢ်တၢ်အကီၤခဲလၢပုၤကွံာ်တၢ်တဖၣ် အိၣ်လၢတၢ်ချါ သ့ၣ်ညါဝဲဒၣ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးလၢအိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဘၢလီၤတံၢ်ထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စူးကါ BitLocker လိၣ်ဘၣ်ဝဲလၢ နကနာ်န့ၢ် Microsoft အံၤအိၣ်ဒီး တၢ်မၤဘၣ်မၤဘၢ

တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအတၢ်ဟံၣ်ကီၤအလီၢ်အကျိၤအကျဲၤလၢတလိၣ်ဟံၣ်ခူသ့ၣ်ကွၢ်တၢ်ဂံၢ်စၢ်ဘါစၢ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ။
ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၤ နမ့ၢ်စူးကါတ့ၢ်လံၤ Windows န့ၣ် နန့ၣ်တ့ၢ်ဝဲဒၣ်လံၤ Microsoft တပယူၢ်ဃီလံၤန့ၣ်လီၤ။

နမ့ၢ်ဘၣ်ယိၣ်တၢ်ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စူးတၢ်လၢ ဒုၣ်ဒါတဖၣ် လၢဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကသ့ၣ်ညါ (မ့တမ့ၢ်)
မၤန့ၢ်ကဲဘျုး ဘၣ်တၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျုးတၢ်လၢ Windows မ့ၢ်ဂ့ၢ် BitLocker မ့ၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်
ကွၢ်ထံဆိကမိၣ်ဘၣ်ကျဲၤအဂၤလၢအမ့ၢ် တၢ်အိၣ်ယၢၤသဘျုးလၢအမ့ၢ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤနီၣ်ဂံၢ်
အတၢ်ဖံးတၢ်မၤကျိၤကျဲၤ ဒ်အမ့ၢ် GNU/Linux (မ့တမ့ၢ်) BSD, လီၤဆီဒၣ်တၢ် အကကြုၣ်တခါလၢ
မၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘါဂံၢ်ဘါလၢတၢ်န့ၣ်လီၤမၤဟးဂီၤဘၣ်အီၤကီၤထီၣ် ဒ်အမ့ၢ် Tails (မ့တမ့ၢ်) Qubes OS
န့ၣ်လီၤ။ လၢကျဲၤအဂၤတခါ ကွၢ်ထံဆိကမိၣ်ဘၣ် တၢ်ဆီလီၤဟံၣ်လီၤဘၣ်
တၢ်ဆီတလဲဆူၣ်သ့ၣ်ပီးလီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ် အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအဂၤတမံၤလၢအမ့ၢ်ဝဲ [Veracrypt](#)
ဒ်သိးကဒူးအိၣ်ခူသ့ၣ်နပီးလီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်။

တီၢ်နီၣ်- ထီၣ်ရီၤနတၢ်ပီးလီၤကကိးအီၤတမံၤလၢလၢန့ၣ် ဝဲဆီတလဲဆူၣ်တၢ်ကတိၤခူသ့ၣ်တခါအံၤ
အဂ့ၢ်ဝဲထဲသိးဒီး တၢ်ခူသ့ၣ်လံၤဖျါၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ။ ဒုၣ်ဒါတဂၤမ့ၢ်မၤန့ၢ်ကွၢ်နတၢ်ပီးလီၤန့ၣ်
အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ် တစံၤသးလၢကယုသ့ၣ်ညါ နတၢ်ခူသ့ၣ်လံၤဖျါၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။
ကျဲၤအဂ့ၢ်ကတၢ်တဘိၤလၢတၢ်ဘျီထီၣ် [တၢ်ခူသ့ၣ်လံၤဖျါၣ်လၢအဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးတီၢ်နီၣ်အီၤညါ](#) တခါအဂီၢ်န့ၣ်
မ့ၢ်ဝဲတၢ် စူးကါ [လွံၣ်ဘိကျိၤ](#) ဒီး [ဝီၢ်ဩစရီ](#) တစူၣ် လၢကယုထၢဝီၢ်ဩတဖၣ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ။
ဖဲဟံၣ်ဖျါထီၣ်သးတပူၤဃီ ဝီၢ်ဩတဖၣ် အံၤဒူးအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ် “[တၢ်ခူသ့ၣ်ဝီၢ်ကူၢ်](#)” န့ၣ်လီၤ။ “တၢ်ခူသ့ၣ်ဝီၢ်ကူၢ်”
တဖျါၣ် မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ခူသ့ၣ်လံၤဖျါၣ်တကလုာ်လၢ အထီၣ်ဒီးလၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘါအလံၤဖျါၣ်န့ၣ်လီၤ။
လၢတၢ်ဆီတလဲဆူၣ်သ့ၣ်ပီးလီၤမၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ် ပဟ့ၣ်ကူၣ် ဟ့ၣ်ဖးလၢ
တၢ်ကယုထၢလံၤဖျါၣ်အစ့ၤကတၢ်ဃုဖျါၣ်န့ၣ်လီၤ။ ကွၢ်အါထီၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢပတၢ်နဲၣ်ကျဲၤပူၤလၢ
[တၢ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ခူသ့ၣ်လံၤဖျါၣ်လၢအဂံၢ်ဆူၣ်](#) တက့ၢ်။

ကဖျါလီၤကဲဘၣ်နၤလၢတမ့ၢ်တၢ်အနီၢ်ကီၢ်
လၢနကမၤလိဘၣ်ဒီးဒီန့ၣ်လီၤဘၣ်တၢ်ခူသ့ၣ်ဝီၢ်ကူၢ်ဖးထီၣ်တဖျါၣ်လၢနလီၤတဲ စိစိစု (မ့တမ့ၢ်)
ပီးလီၤစိစုဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ မ့ၢ်လၢတၢ်ဆီတလဲဆူၣ်တၢ်ကတိၤခူသ့ၣ်အံၤအကဲဘျုးဝဲဒၣ်လၢ
တၢ်ကဒီသဒါကွၢ်တၢ်မၤန့ၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အကျဲၤအယိၣ်န့ၣ်န
ကြားရဲၣ်သဲကတီၢ်ကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢမ့ၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘါနီၢ်နီၢ် ခီဖျါတၢ်ဟံၣ်ခူသ့ၣ်ကွၢ်အီၤလၢ
တၢ်ဟံးတၢ်ဖိၣ်အီၤတတုၤခီဖျါဒုၣ်ဒါတဖၣ် (မ့တမ့ၢ်) ကရၢတၢ်ဃာ်အီၤလၢ
ပီးလီၤလၢအဘၣ်ဘါဒိၣ်တဖျါၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ။

ဒူးအိန်ထိန်ပီးလီအဘိန်ဘာတဖျာန်

တၢ်ဟံးဃာ်မၤဂၢၢ်ကျါလၢလိာ်ခိန်ဃၢတၢ်ဘိန်တၢ်ဘၢကမ့ၢ်တၢ်လၢအကီၢ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်အဂ့ၢ်ကတၢၢ် မ့ၢ်နဘၣ်ဆီတလဲ တၢ်ခူသ့ၣ်လိာ်ဖျာန်တဖၣ်, အတၢ်သကံာ်ပဝး ဒီးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ် ခိန်ဖျူထၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျါလၢနစူးကါအီၤလၢနခိန်ဖျူထၢပူၤ (မ့တမ့ၢ်) ပီးလီန့ၢ်လီၤ. တၢ်အနးကတၢၢ် န့ၢ်, နဘၣ်ဆီကမိန်ထိန်ထီၣ်ဘိန်ဘးဒီး မ့ၢ်နမၤထူၣ်ဖျးလီၤဘၣ် တၢ်ဘိန်တၢ်ဘၢ အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါဒါ (မ့တမ့ၢ်) တၢ်စူးကါဘၣ်ကျဲလၢတလီၤပူၤဖျးဒါန့ၢ်လီၤ. ဖဲလၢနမ့ၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအဂ့ၢ်ဒၣ် လဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် နဟံးန့ၢ်စူးကါက့ၤအီၤဒီးဘိန်ဘိန်ဖိးမံက့ၤအီၤတသ့ဘၣ်. ခိဖျိလၢတဘျီဘျီပုၤလၢနအဲၣ်ဒီးဆဲးကျါဆဲးကျါး ဘၣ်အီၤအံၤ စူးကါဝဲဒၣ် ဒိၣ်က့ၢ်ထၢတၢ်ဘိန်တၢ်ဘၢအကျါကျဲလၢတလီၤပူၤဖျးဘၣ်တဖၣ်အသိန့ၢ်လီၤ. အဒိ, ပုၤမၤသကံးတၢ်ဖိတဖၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကအဲၣ်ဒီးလၢနအိးထိန်ကွၢ်လီၤပရၢဘျးစဲတဖၣ်လၢ အဟဲလၢအအိန် ဖဲလၢနမ့ၢ်သ့ၣ်ညါ သန့က့ၤလၢနဒ့ၣ်ဒါတဖၣ် ပျီၣ်သးဒိပုၤဂၤအသိးဒီးဆုၤန့ၢ်န့ၢ် [ခိန်ဖျူထၢတၢ်ဟ့ၣ်ဘျီတၢ်](#) ဒၣ်လဲၣ်န့ၢ်လီၤ.

လၢတၢ်န့ၢ်အသိတၢ်စံးဆၢကမ့ၢ်မနုၤလဲၣ်. ကွၢ်ထံဆိကမိန်ဘၣ်လၢ နကရၢတၢ်ဃာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢအလုၤပုၤဒိၣ် ဒီးတၢ်ဆဲးကျါးအဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤ လၢပီးလီအိန်ဒီးတၢ်ဘိန်တၢ်ဘၢဂ့ၢ်ထီၣ်န့ၢ်အလီၢ်န့ၢ်တက့ၢ်. နစူးကါပီးလီအတၢ်ဘိန်တၢ်ဘၢတခါအံၤ လၢနကဟံးဃာ်နဂံၢ်ခိန်ထံးတၢ်ဘိန်တၢ်ဘၢအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါအဂီၢ်သ့န့ၢ်လီၤ. စူးကါပီးလီအံၤထဲတဘျီတခိန်အဂီၢ် ဒီးဖဲနစူးကါ အီၤခါ အိန်ဒီးတၢ်ပလီၢ်ပဒိသးလီၤဆီအါထီၣ်လၢနတၢ်ဖိးတၢ်မၤအဖီခိန်တက့ၢ်. နမ့ၢ်ဘၣ်အိးထိန်ကွၢ်လိာ်ဘျးစဲတဖၣ် (မ့တမ့ၢ်) နလိၣ်စူးကါဝဲခိန်ဖျူထၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျါလၢအတဘိန်ဘၢဘၣ်န့ၢ်ဒီး စူးကါအီၤလၢပီးလီအဂၤအလိၤတက့ၢ်.

လၢခဲခိန်ဖျူထၢတၢ် အတၢ်ဘိန်တၢ်ဘၢ အါထီၣ်အဂၤတခါန့ၢ် တၢ်မၤဘိန်မၤဘၢ ခိန်ဖျူထၢတၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဃုထၢကျဲတမံၤလၢအပူၤတဒိၣ်ထဲသိးလၢနဆိကမိန်အီၤအသိဘၣ်န့ၢ်လီၤ. ခိန်ဖျူထၢတဖျာန်လၢတၢ်စူးကါအီၤတအါဘျီဘၣ်ဒီး ဘၣ်မၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျါထဲစ့ၤခါဒီးန့ၢ် အလီၢ်တအိန်လၢကဘၣ်မၤတၢ်ချ့ဒီး ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်အသိဘၣ်လီၤ. နပုၤန့ၢ်ခိန်ဖျူထၢတၢ်စိၣ်စုလီၢ်လံၤတဖျာန် လၢအပူၤဘၣ်န့ၢ်ခိန်ဖျူထၢတၢ်အသိ (မ့တမ့ၢ်) လီၤတဲစိအသိ သ့ န့ၢ်လီၤ. စဲးဖိကဟၣ်လီၢ်လံၤတဖၣ် အိန်စ့ၢ်ကီးဒီးတၢ်ကဲဘျးလၢအမ့ၢ်ခိန်ဖျူထၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျါအဘိန်ဘၢ ဒ်အမ့ၢ် Tails အံၤ န့ၢ်ဖျါလၢကမၤတၢ်ဒီးအီၤဂ့ၢ်န့ၢ်ပီးလီၤအသိတဖၣ်တက့ၢ်န့ၢ်လီၤ. ပီးလီထီၣ်ရီၤတဖၣ်တနီၤနီၤ ထီၣ် အိန်ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်တီလၢအမ့ၢ်- ဖဲနပူၤတၢ်ပီးတၢ်လီၤတခါ (မ့တမ့ၢ်) [ခိန်ဖျူထၢတၢ်ဖိးတၢ်မၤကျါကျဲ](#) တခါန့ၢ် လူၤချးထီၣ်အနံၤအသိလၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျါကမၤသိထီၣ်သးအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်မၤသိထီၣ်သး အါစုအါဘျီကဘိန်ကွၢ်တၢ်ဘိန်တၢ်ဘၢအတၢ် ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ် လၢတၢ်ခူသ့ၣ်နီၣ်ဂံၢ်အလီၢ်လံၤပူၤ

လာတင်နိုလီမဟေးဂီအီသွတဖန်အဂီနိုလီ။ ဟ်သိုဟ်သးလာ တင်ဖဲတင်မကျိကျဲအလီလံတနီနီ၊ တဆိန်ထွဲမၤစၢတင်ဒ်အံလၢဘၣ် တုၤဒ်လဲတင်ဘိတင်ဘၢကဘၣ်တင်မၤသီထီၣ်အီအဂီဒ်လဲနိုလီ။

ဖဲတင်ဆိလီဟ်လီခိၣ်ဖျူထၢၣ်အဘိၣ်ဘၢတဖျၢၣ်အခါကျဲပတီၢ်မနုၤတဖန်လၢနကဘၣ်မၤ အီလၢကဘိၣ်ဘၢအဂီလဲၣ်?

၁.

ဒုးအိၣ်ခူသ့ၣ်ကွံၣ်နတၢ်ပီးတၢ်လီဘိၣ်ဘိၣ်ဘၢဘၢဒီးတဘၣ်ဟ်ဖျၢၣ်အအိၣ်တၢ်လီလီတၢ်ကျဲ-တၢ်လီတ တီတီဖဲလၢနတဘၣ်အီသ့ဖဲမ့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးနိုလီဟ့ၣ်အခါ ဒ်အမ့ၢ် စံးထးထီထူၣ်လၢသိးတၢ်သးအသိးနိုလီ။

၂. [ဆိတလဲခူသ့ၣ်](#) ခိဖျူထၢၣ်အ ပီးလီအတၢ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ဂ့ၢ်တဖန်အံၤ ဒီး [တၢ်ခူသ့ၣ်ဝီၢ်ကွံၣ်](#) တဖျၢၣ်လၢအဂီၢ်ဆူၣ် ဒ်သိး ဖဲမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ကွံၣ်အီအခါ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိအိၣ်လၢအပူၤတဖန်တၢ်အိးထီၣ်ကွံၣ်အီတန့ၢ်ဘၣ်အဂီၢ်နိုလီ။

၃. ဆိလီဟ် နီၢ်ကစၢ်တၢ်ဘိၣ်ဘိၣ်ဘၢ- ဒီးတၢ်ကွံၣ်ထွဲတၢ်ဘိၣ်ဘိၣ်ဘၢအတၢ်ဖဲတၢ်မကျိကျဲ ဒ်အမ့ၢ် Tails တက့ၢ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ် နတအဲၣ်ဒီး ((မ့တမ့ၢ်) ကအဲၣ်ဒီး) စူးကါဘၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤသဘျုး လၢအမ့ၢ်တၢ်ဟ်ဖျၢၣ်တီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကျိနီၣ်ဂံၢ် အတၢ်ဖဲတၢ်မကျိကျဲကွံၣ် အံၤလၢနတၢ်ဖဲတၢ်မကျိကျဲဒ်ဒီးအပူၤဘၣ် ဘၣ်ဆၣ် နမ့ၢ်လိၣ်ဘၣ်ထဲလၢ နကဟ်ကီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိ, ဘျီဘၣ်တၢ် ဒီးကွဲးလီၤ လီပရၢအမံၤတဖန်လၢအကြၢးတၢ်ဟ်ဘိၣ်ဘိၣ်ဘၢအီၤ (မ့တမ့ၢ်) တၢ်ကစီၣ်အဒိတဖန် လၢပီးလီအဘိၣ်ဘိၣ်ဘၢတဖျၢၣ်အံၤအပူၤန့ၣ် Tails ကမၤတၢ်န့ၢ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဘၣ် ဒီးမၤလၢပဲၤဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ဆိလီဟ်လီတၢ်ဘိၣ်ဘိၣ်ဘၢဂ့ၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်န့ၣ်လီ။

၄. တဘၣ်ဒုးဘျးစဲဃာ် နစဲးဖီကဟၣ်အံၤဒီး အ့ထၢၣ်နဲးန့ၣ်တဂ့ၤ. လၢတၢ်တတီၢ်သ့ၣ်ဟ်သးအပူၤ ကျဲအဂ့ၤကတၢ်လၢတၢ်ကဒိသဒါကွံၣ်သးလၢ အ့ၣ်ထၢၣ်နဲး အတၢ်န့ၣ်လီမဟေးဂီတၢ် (မ့တမ့ၢ်) အ့ၣ်ထၢၣ်နဲးတၢ်ကွံၣ်ဟ့ၣ်ကွံၣ်စုးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်တဘျးစဲထီၣ်ဃာ်စဲးဖီကဟၣ်ဒီး အ့ထၢၣ်နဲးဘၣ်န့ၣ်လီ။ နကွံၣ်လီၤတၢ်ဘိၣ်ဘိၣ်ဘၢလၢနတၢ်ပီးလီလ့ၤတက့ၤတဘၣ်ဘျးစဲသးလၢ လီၢ်ကဝီၤ ပှၢ်ယဲၤ (မ့တမ့ၢ်) Wifi ဘၣ်န့ၣ်တဂ့ၤ ဝံၤဒီး ဖဲနကဟ်းန့ၢ်ဒိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိ, ကွဲးဒိဘၣ်လံာ်တြျံၣ်တဖန်လၢအခါ စူးကါထဲ ပီးလီစိစုတဖန်လၢအမ့ၢ် DVDs (မ့တမ့ၢ်) USB ပီးလီတဖန်တက့ၢ် လၢပှၢ်ယဲၤတၢ်ဘိၣ်ဘိၣ်ဘၢအပူၤ, တၢ်အံၤတၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ် အီလၢအမ့ၢ် “[တၢ်လီဟ်](#)” တခါလၢခိၣ်ဖျူထၢၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျးစဲအဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီ။ ဖဲလၢအတမ့ၢ်တၢ်အိၣ်သးတလၢထီၣ်ကွံၣ်အ ခါးဘၣ်ဒီး တၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ယုထၢတမံၤ

ဖဲနမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးဒီသဒါဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢနန့ၢ်လီၤကွၢ်တဘျီတခိၣ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်လ့ၤတက့ၤ တဘၣ်အဲၣ်ဒီးမၤလီၤမၤဘၣ်တၢ် (ဒ်အမ့ၢ် [တၢ်ဆိတလဲဆူခူသ့ၣ်အနီၣ်တံၣ်ခံ](#), တၢ်ခူသ့ၣ်လိာ်ဖျါၣ် တကရူၢ်(မ့တမ့ၢ်) တၢ်ဟံကတီၤပုၤတဂၤဂၤအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၤအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ် ကျိၤလၢအဟ့ၣ်လီၤန့ၢ်မ့ၢ်ဒါလၢတၢ်န့ၢ်အပူၤ) န့ၣ်တဂ့ၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ညိၣ်န့ၢ်ကဲထီၣ်သးတဖၣ်အံၤ ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နကအဲၣ်ဒီး ကွၢ်ထံဆိကမိၣ်လၢ ကမၤန့ၢ်ဘၣ် ပီးလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအိၣ်ခူသ့ၣ်တခါ တမ့ၢ်လၢအိၣ်ဖျါထၢၣ်တဖျါၣ် ဘၣ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်ဟံခူသ့ၣ်USB [နီၣ်တံၣ်ခံ](#) အံၤတၢ်ဟံခူသ့ၣ်ဘၣ်ဘၣ်ဘၤဒီး အဒိတၢ်အံၤ ကမ့ၢ်တၢ်လၢအကဲ ဘျး ((မ့တမ့ၢ်) တကဲဘျး) ဒ်အိၣ်ဖျါထၢၣ်တဖျါၣ်တဘျးစဲသးဒီးအ့ထၢၣ်န့ၢ်တဖျါၣ်အသိး န့ၣ်လီၤ.

- ၅. တဘၣ်န့ၢ်လီၤလၢနပုၤယဲၤစရိအညိၣ်တဖၣ်အပူၤတဂ့ၤ. နမ့ၢ်ကန့ၢ်လီၤဒီး စူးကါဘၣ်ပီးလီၤဘၣ်ဘၤလၢကဘျးစဲထီၣ်ဆူအ့ထၢၣ် နဲးန့ၢ်ဒီး ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပုၤယဲၤလီၤဆိ (မ့တမ့ၢ်) လီၤပရၢတခါ လၢနစူးကါအီၤဖဲ နကဆဲးကျါဆဲးကျိးတၢ်လၢပီးလီၤအံၤအခါန့ၢ် ဝံဒီးစူးကါ [Tor](#) (ကွၢ်တၢ်န့ၢ်ကျဲလၢ [Linux](#), [macOS](#), [Windows](#)) ဒ်သိးကဟံအိၣ်ခူသ့ၣ်ကွၢ်န [IP လီၤအိၣ်ဆိးထံး](#) လၢ တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်အအိၣ်န့ၢ်တက့ၢ်. ပုၤတဂၤဂၤ မ့ၢ်ဃုထၢလၢကကွၢ်ပနီၣ်ဘၣ်နနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလီၤလီၤဆိဆိဒီး အိၣ်ဖျါထၢၣ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျီတခါခါ (မ့တမ့ၢ်) မ့ၢ်ဖိၣ်ဘျီဃာ်နတၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျိးအဂ့ၢ်န့ၢ် မၤလီၤဆိ ကွၢ်နပုၤယဲၤစရိတဖၣ်ဒီး Tor ကမၤဟးဂီၤစၢၤကွၢ်တၢ်ဘျးစဲလၢနနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီၤအံၤ အဘၣ်စၢၤသ့န့ၢ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်ဒီး စဲးဖိကဟၣ်ပီးလီၤတဖျါၣ်လၢ အအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအရ့ဒိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ကဘၣ်ဟံဘၣ်ဟံဘၤအီၤလၢဒုၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၢ်ဒီး တၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်ပညိၣ်ဖျါဖျါတခါလၢပုၤဟံသ့ၣ်ဟံသးအံၤသ့န့ၢ်လီၤ. တၢ်အံၤအိၣ်စ့ၢ်ကီးဒီး [တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်](#) လၢ နတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ကွဲးဒိဃာ်အီၤတဖၣ်ကလီၤမၤကွၢ်ဝဲ ဖဲတၢ်ပီးတၢ်လီၤအံၤအဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤကွၢ်အီၤအခါန့ၢ်လီၤ. န [ဒုၣ်ဒါ](#) မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးစူးကါ ကဲဘျးဘၣ် နတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤခဲလၢကတဖၣ်လၢလီၤမၤကွၢ်တဖၣ်အသိးန့ၢ်ဒီး မ့ၢ်အိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဘၤထဲလဲဘၣ်ဆၣ်န့ၢ် တဘၣ်ဟံအံၤ ထဲလၢတၢ်လီၤတတီၤဃီတဂ့ၤ. ဆိတလဲဆူခူသ့ၣ်ကွၢ်အကွဲးဒိတဘျီဒီးဟံကွၢ်အီၤလၢတၢ်လီၤတတီၤတီၤတက့ၢ်.

တၢ်ဆိကမိၣ်အါမံၤအါကလုာ်ဘၣ်ဃးဒီး ပီးလီၤအဘၣ်ဘၤတဖျါၣ်အံၤန့ၢ်မ့ၢ် တၢ်အိၣ်ဘၣ်ဒီးပီးလီၤလၢတဘၣ်ဘၤတဖျါၣ်- မ့ၢ်ပီး လီၤတဖျါၣ်လၢ နစူးကါအီၤဖဲဒုၣ်ထဲလၢနလဲၤဘၣ်ဆူတၢ်လီၤအလီၤဘၣ်ယိၣ်တတီၤ (မ့တမ့ၢ်) တၢ်ဖဲးမၤဘၣ်တၢ်ဖဲးတၢ်မၤ တခါလၢအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘျီအခါန့ၢ်လီၤ. အဒိ, ပုၤဟံးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်ဖိတဖၣ်ဒီး ပုၤဟူးဂဲၤဆိတလဲတၢ်တဖၣ် အါဒိအါအဂၤ စိာ်ဝဲဒုၣ်ဒီး ပုၤယဲၤခိၣ်ဖျါထၢၣ်ညိၣ်ညိၣ်ဖိတဖျါၣ်ဒီးအီၤဖဲအလဲတၢ်က့ၤတၢ်ခါန့ၢ်လီၤ.

ခိန်ဖျူထျာ်အံၤ တအိန်ဒီးအဝဲသ့ၣ်အလံာ်လဲာ်တဖၣ် (မ့တမ့ၢ်) ပှၤတၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျါး (မ့တမ့ၢ်)
လီပရၢအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢအပူၤဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယံ ခိန်ဖျူထျာ်အံၤမ့ၢ်အဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်ကွံာ်အံၤ(မ့တမ့ၢ်)
ဘၣ်တၢ်ဒိသမံသမိးကွံာ်အံၤန့ၣ်ဒီး တၢ်လီၤ မၢ်ကအိန်စ့ၤဝဲန့ၣ်လီၤ.
ပဟံးန့ၢ်စူးကါဘၣ်တၢ်ကူၣ်သ့ကျါကျဲတမံၤဃီအံၤလၢလီတဲစိစိစုအဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်ညီန့ၢ်စူးကါလီတဲစိ
စိစုတဖျါန့ၣ်ဒီးဆိကမိၣ်လၢနကပှၤဘၣ် [လီတဲစိပတြီၢ်](#) (မ့တမ့ၢ်) [လီတဲစိစူးကါတဘျီဂီၢ်](#)
အပူၤဘၣ်တဖျါန့ၣ် ဖဲ တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤဆၢကတီၢ်လၢတၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျါးလီၤလီၤဆီဆီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဝီဒီယိုတဖန်

ဒုတိယ

န [ဒုတိယ](#) မှာပုဂံတဂါ (မတမာ) တာကရကရိတဖု လာအကံကျးစားမဟားဂီၤခူသ့ၣ် နတၢ်ဘိၣ်တၢ်ဘါအ တၢ်ပညိၣ် တဖန်န့ၣ်လီၤ။ ဒုတိယတဖန်အံၤအိၣ်ဝဲအါမံၤအါကလုာ်သ့, ဒီးသန့ထီၣ်သးလာ တၢ်အိၣ်သးဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ။ အဒိ ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နကဘၣ်ယိၣ်တၢ်ဘၣ်သးဒီး ပုၤမၤကမၣ်သဲစးကိၣ်မ့ၣ် ကွၢ်ဟ့ၣ်တၢ်လာ ပုၤယဲၤဖီခိၣ်ဖဲ တၢ်အိၣ်ကစဲးကစီးတၢ်အလီၢ်တတီၤ (မတမာ) နတီၤဒါးသကိးဖီတဖန် န့ၣ်လီၤလၢနဟ့ၣ်ယဲၤစရိပူၤ ခိဖျိခိၣ်ဖျိထၢၣ်စူးကါ သကိးလၢကိတဖျါၣ်အပူၤ န့ၣ်လီၤ။ အါစုအါဘျီ တၢ်မၤထီၣ်ဒါတၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အီၤလၢ ကဲထီၣ်သးသ့န့ၣ်လီၤ။

တၢ်လီၤဟံ

ခိၣ်ဖျိထၢၣ်တဖျါၣ် (မတမာ) ပုၤယဲၤကျါတခါ လၢအိၣ်လီၤဆီကွၢ်သးလၢပုၤယဲၤဂၤတဖန် လၢအပၣ်ဃုာ်ဒီး အ့ထၢၣ်နဲးအံၤ တၢ်ကိးအီၤလၢ တၢ်လီၤဟံ န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါၣ်

တၢ်ခူသ့ၣ်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢ အဘၣ်တိၢ်နီၣ်ဖံးဃာ်အီၤ (မတမာ) ကဘၣ်တၢ်ကဟုကယာ်အီၤဒီးဟံၣ်ခူသ့ၣ်အီၤလၢကျဲတမံၤမံၤ ဒီးမ့ၢ်တၢ်လၢ တြီပတုာ်ကွၢ်အီၤလၢပုၤအါဂၤကန့ၣ်လီၤအီၤ ဒ်သိးထဲဒ်ပုၤတဂါလၢသ့ၣ်ညါဝဲဒ် [တၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါၣ်](#) န့ၣ်လီၤဝဲဒ်သ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢတြီပတုာ်ကွၢ် တၢ်န့ၣ်လီၤလၢပုၤယဲၤစရိတဘျီအပူၤ, ပီးလီတဖျါၣ်အပူၤ, (မတမာ) တၢ်အဂုၤဂၤတမံၤမံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါၣ်အဖးထီ ဒီးသန့ထီၣ်သးလၢ လံာ်ဖျါၣ်အါဖျါၣ် လၢတၢ်ကိးစ့ၢ် ကိးအီၤလၢ “[တၢ်ခူသ့ၣ်ဝီၢ်ကူၣ်](#)” ဒ်သိးကဒုးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ကွၢ်ပုၤလၢတမ့ၢ်ထဲ “ဝီၢ်သြဲ” တဖျါၣ်ဘၣ်လီၤ။ [မးစထၢၣ်တၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါၣ်](#) မ့ၢ်ဝဲဒ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါၣ်တခါလၢ တၢ်စူးကါသိးတံၢ်ကွၢ်တၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါၣ် အဂုၤဂၤလၢ [တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါၣ်](#) (မတမာ) တၢ်ခူသ့ၣ်လံာ်ဖျါၣ်ပူၤဖျါးလီၢ်အဲး(ပ) န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဆိတလဲဆူတၢ်ခူသ့သ့

တၢ်ဖဲးတၢ်မၤကျိၤကျဲၤတမံၤလၢ တၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်ဒီးဒုးကဲထီၣ်အီၤလၢတၢ်ဖဲးအီၤတသ့ ထဲဒၣ်ပှၤတဂၤလၢသ့ၣ်ညါ ဝဲဒၣ်လၢကဘၣ် “[ဟံးဖျါထီၣ်](#)” က့ၤအီၤဆူကျိၤကျဲၤလၢတၢ်ဖဲးအီၤသ့ဒဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ။

ဆိတလဲခူသ့သ့

ကျဲၣ်ကျိၤဃုာ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (မ့တမ့ၢ်) တၢ်ကစီၣ် ဆူတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးသနီၣ် ဒဲသိးလၢတၢ်န့ၢ်ပၢၢ်အီၤတသ့, ဘၣ်ဆၣ် ဘၣ်တၢ် ဟံးန့ၢ်ဆိတလဲက့ၤအီၤဆူအိၣ်ထံးခိၣ်ဘိသ့ခိဖျါ ပှၤတဂၤ (မ့တမ့ၢ်) ပိးလိတဖျါၣ်လၢ ရဲၣ်ကျဲၤဘိဘၣ်ဝဲဒၣ် [တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ](#) တခါန့ၣ် ဒီးရဲၣ်လိဘၣ်က့ၤအီၤသ့ဆူ ([နီၣ်တံၣ်ခံ](#) တဘိ) န့ၣ်လီၤ။ တၢ်အံၤ ဟံးပနီၣ်ဃာ်ဝဲဒၣ်လၢမတၤန့ၢ်လိၤကွၢ်ဘၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (မ့တမ့ၢ်) တၢ်ကစီၣ်သ့လဲၣ်န့ၣ်လီၤ။ ခိဖျါလၢတၢ်ဒိန့ၢ်လီၤ နီၣ်တံၣ်ခံလၢအတဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်ဒီး တၢ်ဘိထီၣ်ဆိတလဲဘၣ်လိာ်က့ၤ [တၢ်ဆိတလဲဆူခူသ့သ့](#) ဒီးမၤန့ၢ်ဘၣ်က့ၤဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဆိတလဲဆူတၢ်ခူသ့သ့ မ့ၢ်စဲးဖိ ကဟံၣ်အကျဲၤလိၤဆိတဖၣ်အကျိၤတဘိ လၢဒုးအိၣ်ထီၣ်လိာ်တြျာ်တၢ်ကိးအီၤလၢ [ဟံးယဲၤခိၣ်ဖျါထီၣ်က့ၤပနီၣ်လဲ](#) န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဆိတလဲဆူတၢ်ခူသ့သ့အနီၣ်တံၣ်ခံ

[တၢ်ဆိတလဲဆူတၢ်ခူသ့သ့အနီၣ်တံၣ်ခံ](#) တခါ မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတခါလၢ ဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢ တၢ်ကဆိတလဲက့ၤ တၢ်ကစီၣ်လိာ်ကျိၤတဖၣ်လၢတၢ်ကွၢ်ဖဲးအီၤတသ့အသနီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ လၢတၢ်အိၣ်သးတနီၣ်နီၤပူၤ, နလိၣ်ဘၣ် တၢ်ဆိတလဲဆူတၢ်ခူသ့သ့ အနီၣ်တံၣ်ခံ တမံၤဃီ ဒဲသိးနကအိးထီၣ်ကွၢ်တၢ်ကစီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ လၢတၢ်ဂ့ၢ်အဂုၤဂၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်, တၢ်ဆိတလဲဆူ တၢ်ခူသ့သ့အနီၣ်တံၣ်ခံ ဒီးတၢ်အိးထီၣ်တၢ်ခူသ့သ့အ [နီၣ်တံၣ်ခံ](#) အံၤလိၤဆိလိာ်သးန့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ

တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတမံၤလၢလၢ လၢဘၣ်တၢ်ဟံးကတီၤဃာ်အီၤလၢ ဒိာ်က့ၢ်ထၢၣ်သနီၣ် န့ၣ်လီၤ။ [တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ](#) ပှၤဃုာ်ဒီး လိာ်လဲၣ်တဖၣ် တၢ်ဂီၤတဖၣ် နီၣ်တံၣ်ခံတဖၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျိၤတဖၣ် တၢ်ကစီၣ်တဖၣ် ဒီးဒိာ်က့ၢ်ထၢၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (မ့တမ့ၢ်) လိာ်တြျာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

ခိပ်ဖျူထာ်တံးဖဲးတံးမကျိကျဲ

တံးရဲၣ်တံးကျဲတခါလၢ ရဲၣ်ကျဲဒီးဒုးဟူးဂဲၤဘၣ် ခိပ်ဖျူထာ်တံးရဲၣ်တံးကျဲအဂ့ၤဂၤတဖၣ် လၢခိပ်ဖျူထာ်တဖျါအပူၤ (မ့တမ့ၢ်) ပီးလီတဖျါအပူၤန့ၣ်လီၤ။ Windows, Linux, Android ဒီး Apple အ OS X ဒီး iOS တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်ဝဲဒၣ် ခိပ်ဖျူထာ်တံးဖဲးတံးမကျိကျဲ အဒိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

IP လီၤအိၣ်ဆိးထံး

ပီးလီတမံၤလၢ ဘျူးစဲးသးဆူအုထာ်န့ၣ်န့ၣ် ဘၣ်အိၣ်ဒီးအနီၣ်ကစၢ်လီၤအိၣ်ဆိး အဂ့ၢ်အကျိၤဂံၢ်လၢကမၤန့ၢ် [တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ](#) အဂီၢ် ဒ်သိးဒီး ဟံၣ် (မ့တမ့ၢ်) ပနံၣ်တံးမတခါ လိၣ်ဘၣ်အကျဲလီၤအိၣ်ဆိးထံးလၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပရၢအဂီၢ် အသိး န့ၣ်လီၤ။ လီၤအိၣ်ဆိးထံးအံၤ မ့ၢ် IP (အုထာ်န့ၢ်ဒီး[တၢ်သိၣ်တၢ်သိမိၢ်ပျါ](#)) လီၤအိၣ်ဆိးထံးန့ၣ်လီၤ။ ဖဲနဘျူးစဲးအံၤဆူ ပှၢယဲၤသန့ တဘျီ (မ့တမ့ၢ်) အုထာ်န့ၢ်ဒီးသန့ထံးအဂ့ၤဂၤအခါ ညိန့ၢ်န့ၢ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်န့ၢ်ကစၢ်အ [IP လီၤအိၣ်ဆိးထံး](#) န့ၣ်လီၤ။ တၢ်အံၤ အလီၢ်တအိၣ်လၢ တၢ်ကဟံၣ်ဖျါထီၣ်န့ၢ်ကစၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ် (မ့ၢ်တၢ်ကီၤလၢတၢ်ကယုကွၢ် IP လီၤအိၣ်ဆိးထံးတခါ ဆူလီၤအိၣ်ဆိးထံးနီၣ်ကီၢ်လၢခိပ်ဖျူထာ်လီၤတံၢ်တဖျါ) အပူၤန့ၣ်လီၤ။ သန့ကွၢ် IP လီၤအိၣ်ဆိးထံးတခါအံၤ ကဟံၣ်ဖျါဘၣ်ဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတနီၤလၢဘၣ်ဃးဒီးန့ၤသ့, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒ်အမ့ၢ် တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလၢန့ၢ်အုထာ်န့ၢ်လဲၤတၢ်အကျိၤ (မ့တမ့ၢ်) နအုထာ်န့ၢ်ဒီးခိပနံၣ်အဂ့ၢ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ တံးဖဲးတံးမတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် Tor ကပျဲန့ၢ်န့ၢ်သ့ဘၣ်န့ၢ် IP လီၤအိၣ်ဆိးထံးဂံၢ်ထံး လၢကဟံၣ်သဒိကွံၢ်နမံၤသ့ဖဲနထီၣ်လၢပှၢယဲၤဖိခိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ။

လီၤတဲစိလၢတၢ်စူးကါတဘျီဂီၢ်

လီၤတဲစိလၢ အတဘျူးစဲးဒီးန့ၢ်ကစၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖျါအံၤ တၢ်စူးကါအီၤထဲလၢ တၢ်ကကိးလီၤတဲစိ (မ့တမ့ၢ်) တံးဖဲးတံးမဆဲးကိာ်ဖိအဂီၢ် ဒီး တၢ်စူးကိာ်အီၤသ့ ဖဲတၢ်ဆိကမိၣ်တယာ်အီၤလၢ လီၤတဲစိအံၤ အဘၣ်တၢ်လူၤကွၢ်ဟ့ၣ်အီၤ (မ့တမ့ၢ်) အဘၣ်တၢ်မၤန့ၢ်န့ၢ်သ့ကွၢ်အီၤခါန့ၣ်လီၤ။ လီၤတဲစိတၢ်စူးကါတဘျီဂီၢ်တဖၣ်အံၤ အါတကွၢ် မ့ၢ်လီၤတဲစိလၢတၢ်ဟ့ၣ်ဆိဟံၣ်စၢၤစ့ဖဲတၢ်ကပူၤအီၤအခါဒီး မ့ၢ်စ့ၢ်ကီၤလီၤတဲစိကျိၤလၢ တၢ်ပူၤအီၤလၢစ့လဲၤန့ၣ်လီၤ။

တၢ်သမံသမိးကွၢ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်

လၢခိပ်ဖျူထာ်တံးဘၣ်တၢ်ဘၢအပူၤ, တၢ်ဟံၣ်ထံနီၤဖး[တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်](#) အံၤထီၣ်ဒွဲးကွၢ်ဝဲဒၣ် ကျဲလၢတၢ်ဒိဘၣ်ထံး ကဲထီၣ်သးကန့ၢ်, ဒ်သိးနကသ့ၣ်ညါလၢ မ့ၢ်နကဘၣ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘါဒီးဟ့ၣ်လီၤသးထဲလဲၣ်လၢနကတြီဆၢဘၣ်ကွၢ်အီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

ကျအိန်အါဘိလာနကမလီမင်ကွံ နတပ်ပာဆာတင်ဂိုတင်ကျိအကျ (မ့တမ့) တင်မန့်ဘန်
နတင်ဂိုတင်ကျိ အကျန့်လီ. ဘန်ဆန် အဝဲသ့တနီနီ တလီကံဒီးတင်ဂုဂတဖန်ဘန်လီ.
တင်ဒူးအိန်ထီန် တင်သမံသမီးကွင်တင်လီဘန်ယိန် အခီပညီမ့ တင်ဆာတံဝဲဒန်
တင်ဘန်ဒိဘန်ထီးဖဲလဲန်တခါလာ နကဘန်ဟံးဂိုဝီအီလီတင်လီဆဲးလဲန် ဒီး
တင်ဘန်ဒိဘန်ထီးဖဲလဲန်တမံလောတညီန့ကဲထီန်သး (မ့တမ့) မဘန်ဒိတင်စုဒိန်မး ((မ့တမ့)
တြီဆာဘန်ကီကီဒိန်မး) တဖန်လါအလီဘန်ယိန်လဲန်အဂ့န့်လီ. ကွင်လါ တင်ဒိဘန်မဟူးအဒိမိပျံ
တက့.